

Teoman Duralı'nın Zihniyet Bağlamında Batıya Bakışı

Abdurrahman Karacan¹

Özet

Teoman Duralı, Batı medeniyetinin gelişme sürecini ve zihniyetini yakından deneyimleyerek yetişmiş; fakat düşüncesinin olgunluk çağında farklı düşünce ve kültür ortamlarından beslenerek yaşamış bir düşünce adamıdır. Onun düşünce yapısının oluşmasında yetiştiği kültürle beraber etkilendiği kişiler de önemli rol oynamıştır. Düşünürün Batı medeniyetine karşı zihinsel mücadele sürecinde oluşturduğu yargı, olgu, algı, kavram gibi benzeri unsurları arama çabası, onun nezdinde Batı'nın felsefi düşünce sistemi arka planında yer alan zihniyeti açığa çıkarma gayreti olduğu görülmektedir. Bu bağlamda Onun, Batı medeniyetine ve Batı zihniyetine karşı geliştirdiği argümanlar ile kendine özgü bir düşünce sistemi ortaya koyduğu anlaşılmaktadır. Bu çalışmada Duralı'nın özellikle "Çağdaş Küresel Medeniyet" isimli eseri temel alınarak, zihniyet bağlamında Batı medeniyetinin nasıl algılandığı ve Batı medeniyeti karşısında oluşturulabilecek yeni ve özgün alternatif medeniyeti nasıl konumlandırıldığı gösterilmeye çalışılmıştır. Çalışmada, konuyla ilgili yapılan araştırmalardan ve düşünürün diğer eserlerinden yararlanılmıştır. Çalışmada, ilk olarak zihniyet ve medeniyet kavramlarının tanımlarına yer verilerek birbirleriyle olan ilişkileri incelenmiştir. Çalışmanın devamında Duralı'nın Batı medeniyet düşüncesi tarihsel bağlamda incelenmiş ve arka planda yatan zihniyet temeline farklı kavram ve konularla yaklaşmıştır.

Giriş

Bir toplumda veya medeniyette ortaya çıkan kavram ve düşünceler, ilham aldığı zihniyetten ayrı olarak düşünülemez. Ayrıca arka planında yatan zihniyet ve dünya görüşü bilinmeden de o medeniyet tam olarak anlaşılabilir. Çünkü zihniyet, düşünceye şekil, yaşantıya anlam veren bir durumdur. Toplumsal

1 Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji.
abdurrahman.karacan@ogr.sakarya.edu.tr / abdurrahmankaracan@gmail.com
ORCID: 0009-0004-4277-1951

kurum ve kuruluşlar sahip olunan zihniyete göre şekillenir ve işler. Bu sayede her toplum ve medeniyetin bir ahlak ve zihniyet dünyasından söz edilebilir. Bu düşünceden hareketle her millet ve toplumun kendine has bir zihniyet yapısı ve düşünce değerleri oluşturduğu ve o toplumun oluşan bu zihniyet ve değer olgusuna göre yaşadığı ve davrandığı kabul edilmektedir (Bouthoul, 1975:10). Tüm dünya görüşleri, düşünce ve davranış tarzları, sosyal ve kültürel oluşumlar, belli bir zihniyetin dışı yansıması olarak algılanır (Erkal, 1984:113).

Bir toplumun zihniyetinin oluşturulmasında ve değiştirilmesinde en etkili rol, o toplumun seçkin/entelektüelleri ve düşünürleri tarafından üstlenilir. Düşünürlerin ve entelektüellerin üzerinde çalıştıkları temel problemlerin başında toplumun zihniyet yapısı gelmektedir. Düşünürlerin ulaşmak istediği amaç, zihne belirli bir şekil vererek bulunduğu toplumda belirli bir zihniyeti oluşturmak ve dönüşüm gerçekleştirmektir. Bir toplumdaki değişim ve ilerleme, o toplumun zihniyet biçiminin dönüşümüyle mümkündür. Dolayısıyla, bir toplumdaki gelişim ve değişim süreçlerini anlamak için, toplumdaki aydınların zihniyet yapısının analiz edilmesi ve anlaşılması önemlidir. Bu kapsamda 20. asrın son çeyreği ile 21. asrın başında fikir üreten önemli Türk düşünürlerinden Teoman Duralı, zihniyet bağlamında medeniyet çalışmalarıyla tanınmaktadır. Bir yandan pozitif bir bilimle (biyoloji) uğraşması, diğer taraftan felsefe ve medeniyet çalışmalarıyla Türk düşüncesine önemli katkılarda bulunması; kendi dünyasında oluşturduğu ve incelediği felsefi konuları zihniyet temelinde kendine özgü tanımlamalarıyla ele alarak çözmeye ve temellendirmeye çalışması; Onu diğer Türk aydınlarından ve düşünürlerinden farklılaştırmıştır.

Bu noktadan hareketle Duralı'nın bir problem olarak telakki ettiği ve üzerinde hassasiyetle durduğu konuların başında Batı medeniyeti gelmektedir. Çünkü o, Batı medeniyeti ve zihniyetine sahip bir ekolün eğitim sisteminde yetişen, Batı uygarlığının dünya üzerindeki emellerini öğrenip buna karşı çareler arayan bir düşünürdür. Ayrıca Duralı'nın yaşadığı sosyal ve kültürel çevre, etkilendikleri düşünce ve bilim adamları, farklı kültürlerle sahip aile yapısı gibi faktörler; onun Batı felsefe düşünce sistemini ve kültürünü daha derinden ve içeriden anlamasını sağlamıştır. Bu yönüyle farklı zihniyete sahip Batı ve Klasik Türk-İslam medeniyetlerinin düşünce yapılarına hâkim olan düşünürün görüş ve düşünceleri dikkat çekmektedir. Bundan dolayı Türk toplumu perspektifinden kendi kültür, değer ve medeniyet dinamiklerinin; Batı medeniyeti ve zihniyetinden farklılığını kavrayarak, kendi yaşadığı toplumu değerlendirme, analiz etme, yön verme çabasını incelemek, önemli bir ihtiyaç olarak belirlemektedir.

Duralı, Çağdaş Küresel Batı Medeniyeti karşısına, hiçbir şekilde bozulmamış tebliğ/vahye dayanmış bir medeniyet olarak tanımladığı Türk İslam Medeniyeti'ni koymaktadır. Ancak tarihin bir döneminden itibaren Türk-İslam medeniyetinin dünyevi medeniyet zekâsı, Batı medeniyetinin yozlaştırıcılığına, sömürgeciliğine, değerlerine, ekonomi ve kültürel yapılarına, eğitim sistemine karşı ayak uyduramamış, bu sebeple dumura uğramıştır. Bu yüzden güçsüz duruma düşmüş ve dışarıya bağımlı hale gelmiştir. Buna karşı Duralı, tek makul çarenin *“Dialektik ilişkide bulunarak tebliğin öngörüp gösterdiği doğrultuda edep ile ahlak çerçevelerini İngiliz-Yahudi medeniyetine kabul ettirirken, ikincinin birinciyi bilim, fen ve iktisat sahalarında yeniden yapılandırması”* (Duralı, 2016:185) gerekliliğinin önemine dikkat çekmektedir.

Bu sayede Klasik Türk İslam medeniyetinin zengin geçmişinden ve birikiminden faydalanarak İslam'ın öngördüğü edep ve ahlak çerçevesinden hareketle uygun ve kullanılabilir yapılar tesis edilerek Batı'nın küreselleştirilen, emperyalist, sömürgeci, çıkarıcı, tüketim odaklı, tek tip insan oluşturma emel ve zihniyetine karşı Duralı, daha yaşanabilir, insanî bir yaşam şekli vaad ettiğini ikna edici bir tarzda göstermektedir. Bu yönüyle Duralı, Klasik Türk-İslam medeniyet ve zihniyetinin Batı medeniyetinin zihniyet ve düşüncelerine karşı tek alternatif olabileceğini iddia etmektedir. Dolayısıyla Duralı'nın bir düşünür olarak geliştirdiği bu cesur iddia ile sömürgeci ve mütehakkim Batı Medeniyetine karşı alternatif bakış açısı sunduğu görülmektedir.

Genel olarak bakıldığında Duralı'nın *“Çağdaş Küresel Medeniyet”* adlı eseri adeta Çağdaş küreselleştirilen Batı medeniyetinin üstünlük ve evrensellik iddialarına karşı bir eleştiri/bir karşı tez olarak yazılmış gibidir. Duralı, bir bakıma insanlığın geleceğinin Batı'nın yozlaştırıcı, dayatmacı ve pozitivist zihniyetine karşı çıkmakta, farklı hatta daha üstün imkânların mevcut olduğunu Türk-İslâm Medeniyeti çerçevesinde gösterebilme çabası içindedir. Bu nedenle bu çalışmada Teoman Duralı örneğinde Türk felsefe-bilim ve medeniyet çalışmalarında etkili olan düşünürün günümüz Türk-İslam düşüncesinde etkili olabileceği varsayımından yola çıkılarak konuya ilgi duyulmuştur.

Bu bağlamda ilk olarak medeniyet olgusunun teorik çerçevede tanımlaması yapılmış, ardından zihniyet ve medeniyet kavramının birbiriyle olan ilişkisine yer verilmiştir. İkinci bölümde Duralı'nın Batı medeniyet düşüncesi tarihsel kapsamda incelenmiş; farklı sınıflandırmalarla bu medeniyetin özelliklerine değinilerek arka zemininde yatan zihniyet temelleri ortaya çıkarılmış, bahsi geçen medeniyete yönelik eleştirel yaklaşımına yer verilmiştir. Bu çalışmanın Batı medeniyetinin arka planında yer alan zihniyetinin daha iyi anlaşılması

ve ona karşı yapılan çözümlenmeleri, yaklaşımları, tutumları zenginleştirmesi beklenmektedir.

1. Medeniyet Kavramı ve Batı Medeniyeti

16. yüzyılda temelleri atılan Batı medeniyetinin günümüze kadar gelişen dinamikleri değerlendirildiğinde genellikle bilgi, teknoloji ya da ekonomik gelişmenin sağlanmasında temel alınan bir yapı olarak düşünüldüğü görülmektedir. Ancak bu değerlendirmenin gerçeği tam olarak yansıttığı söylenemez. Çünkü maddi olarak gelişmenin yanı sıra insanın ve toplumun değerleri, zihniyeti, yaşam şekli de önem taşımaktadır. Bu sebeple sadece ekonomik büyüme ve teknolojik ilerleme değil, insanın değerlerinin merkeze alındığı bir zihniyet perspektifin geliştirilmesi gerekmektedir.

Günümüzde medeniyet kavramı, birçok alanda farklı olgular ile doğrudan veya dolaylı olarak ilişkili olduğu görülür. Bu bağlamda, medeniyet kavramını ele alırken Batı pozitivist anlayışla oluşturulan medeniyet algısının özellikle kültür, sanat, dil, din, ahlak gibi konularda etkili olduğu ve dünya ölçeğinde etkisini sürdüren sürecin zihniyet bağlamında değerlendirilmesinin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olabilir.

Türk düşüncesinde medeniyet kavramının çok önemli bir yeri vardır. Çünkü Türkler tarihte birçok devlet kurdukları gibi, bu süreç içinde kurulan Türk ve İslam Medeniyetinin inşasında birçok bilim, sanat, felsefe ve kültürel alanda katkılar yapmıştır. Tarih boyunca medeniyet kavramını araştırmacılar farklı biçimde açıklama yoluna gitmişlerdir. Medeniyet, şehirleşmek anlamıyla eş tutulur ve toplumsal hayatın en üst aşaması olarak nitelendirilir. Aynı şekilde uygarlık kavramı da Batı'da civilisation, İslam dünyasında medeniyet olarak adlandırılır. Latince "civilis" kökünden gelir ve "şehirle ilgili" anlamına gelmektedir. Civilisation, 18. yy. ortalarında Fransızca'da görülür. Civilisation'un anlamı Fransızca-Türkçe sözlüklerde "*Ünsiyet, ahlak, edeb, erkan, öğrenme, terbiye...*" (Baykara, 1992:3) olarak verilmiştir. Medeniyet ise Arapça bir sözcüktür. Şehirde oturanların yaşam şekillerini ve hayat seviyelerini anlatan bir kelimedir. Medeniyet; kentte yaşayan, edebi ve adabı olan, okuma yazmasını bilen insan olarak değerlendirildiğinde karşımıza İbn-i Haldun çıkmaktadır. Ona göre haderi-bedevi toplumlar göçebe ve şehirli toplumlardan oluşmaktadır (Eröz, 2014:125). Bu nedenle geçmiş zamanlarda bedevilerin yaşayışlarına "*bedeviyet*", kırsaldakilerin yaşantılarına "*hazariyet*" ve şehirdekilere de "*medeniyet*" denildiği bilinmektedir. Medeniyetin, ilkel ve toplumsal aşamalardan sonra ortaya çıktığını ve sonrasında sanat ve kültürle birlikte belirlenebilen gelişmiş bir toplumsal yapıyı belirtmek için kullanıldığı da görülmektedir (Üregen,

1998:43). Weber medeniyeti, pratik ve entelektüel bilgi bütünü (Güngör, 1995:48) olarak kabul ederken, Gökalp, bir toplumun üst tabakasını diğer toplumların üst tabakası ile bağlayıp aralarındaki uyumu sağlayan kurumlar olarak nitelendirmektedir (Gökalp, 1990:39). Medeniyet kavramı, günümüzde geniş bir anlam taşıyarak toplumların bilim, sanat, din, siyaset, kültür ve teknoloji gibi alanlar için yüksek konuma erişen toplumları tanımlamak için kullanılmaktadır (Üregen, 1998:42). Duralı ise medeniyeti “*Yüksek gelişmişlik seviyesine erişmiş olan medeniyetler ve erişememiş medeniyetler olarak*” (Duralı, 2016:33) olarak sınıflandırırken; milletlerin devlet kurma becerisi ve üst düzey teşkilatlanmasına eşdeğer olarak konumlandırmaktadır. Bütün bu değerlendirmeler, milletlerin medeniyet çerçevesinde gelişmiş veya gelişmemiş olarak betimlenmesinde önem taşımaktadır.

İngiliz toplumu 19. Yüzyılda İngiliz-Yahudi medeniyetini “farmasonluk” teşkilatına benzetmiş ve bu teşkilata bağlı olanlar arasında üstünlük hissini tüm sömürgelerinde göstermiştir (Duralı, 2016:108). Üstünlük hissiyatı o medeniyetin hukuk, zihniyet, sermaye, düzen, devletleşme, teşkilatlanma ölçüt ve durumlarına göre değerlendirilmesinin bir sonucudur. Fakat medeniyeti oluşturan birçok unsur bulunmakla birlikte milletlerin medeni veya geri kalmış olarak nitelendirilebilmesinde her milletin farklı yapı özellikleri, tarihi müktesebatı, kültür ve kimlik yapısı, dini inançları ve ahlak düşüncesi gibi pek çok faktör göz önüne alınmalıdır.

“Batı Medeniyeti” dediğimiz medeniyet dairesinin içine Amerika’yı da kapsayan bütün Avrupalı milletler girmektedir. Kafesoğlu, Batı medeniyetine dahil olan toplumların her birinin kendilerine özgü kültürlerinin var olduğunu ve Batı medeniyetini meydana getiren özelliklerin o medeniyete mensup fertlerin veya toplumların ortak bilimsel anlayışları, ürettikleri bilimsel, teknolojik ürünler, siyasi, sosyal, kültürel değerler ve Hristiyanlık inancı olduğunu belirtmektedir (Kafesoğlu, 1989:15-16). Netice olarak, medeniyet kavramı; birçok faktörü içinde toplayan bir yapıdır. Ayrıca bu kavramın toplumların ortak değerleri, dünya görüşü, ahlaki yapısı, zihniyetleri, davranış ve yaşama vasıtalarının tümünü kapsadığı düşünülmektedir.

2. Zihniyet Kavramı ve Medeniyet ile İlişkisi

Bir toplumun medeniyet anlayışı o toplumun temelinde yatan zihniyetiyle belirlenir. Zihniyetin medeniyetle olan ilişkisi bu bağlamda önemlidir. Çünkü bir toplumun zihniyeti de o toplumun değerlerini, normlarını, düşünce yapısını, dil, din ve ahlak yapısını şekillendirir ve oluşan bu durum o toplumun medeniyetinin bir parçası olur. Dolayısıyla bir toplumun zihniyeti, medeniyetin temelini oluştururken; medeniyet de o toplumun

zihniyetini şekillendirir ve aynı zamanda dönüştürür. Medeniyete genel perspektif bağlamında anlamını veren temel olgunun o medeniyetin zihniyet, inanç sistemi ve ahlak anlayışının belirleyici olduğu bilinmektedir. Bu kapsamda medeniyet kavramının toplum ve milletlerin zihniyet dünyalarını oluşturmadaki etkisi göz önüne alındığında “zihniyet” kavramının da incelenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Oluşturulmak istenen medeniyetlerin zihniyet temellerinin arka planında tarihsel, kültürel, toplumsal etkilerinin ne olduğu analiz edilmelidir. Çünkü zihniyetin değişmesi toplumların medeniyet algısını da değiştirmektedir. Bu doğrultuda Batı medeniyetindeki sosyal, kültürel, toplumsal, yapısal ve anlamsal değişim “zihniyet” kavramını kilit bir kavram olarak öne çıkarmaktadır. Bu noktada Batı medeniyetinde tek boyutlu, sömürgeci, emperyalist, kapitalist ekonomi modeli ve pozitivist anlayış ile Türk-İslam medeniyetinin dayanışmacı, paylaşımcı, gönül birlikteliğinde öne çıkan bakış açısı, zihniyet olgusu temelinde açıklanmaktadır.

Bir düşünme biçimi olarak tanımlanan zihniyet; Ülgener'e (1983) göre “toplumsal yapı içindeki herkesin sahip olduğu tercihleri, eğilimleri ve değer yargıları olarak açıklayan bütünlükçü bir yaklaşım” olarak açıklanırken; Küçük'e (1974) göre, “insan davranışlarının bir tutum ve tavır içinde bulunması şeklinde” belirtilir. Aydın (2004) ise zihniyeti, bir toplumun kendini ve çevresini algılama biçimi şeklinde tarif eder. O halde zihniyet kavramı içinde; bireylerin, toplumların, milletlerin hissetme, düşünme ve yaşam şekillerini belirleyen ve içinde birçok genel eğilim, değer, inanç, tutum, algı gibi birçok unsuru barındırdığı görülmektedir. Bu noktadan hareketle Duralı'nın Batı algısının temelinde zihniyet yatmaktadır. Çünkü o, Batı'yı ve Batı medeniyetini “Orta Çağ Hristiyan Medeniyeti”, “Yeni Çağ dindışı Avrupa Medeniyeti”, “Çağdaş İngiliz-Yahudi Medeniyeti” şeklinde tanımlar (Yıldırım, 2021:8).

Duralı, bahsi geçen medeniyetin zihinlerde oluşturduğu yargı ve olgulara vurgu yapmaktadır. Ayrıca oluşan ve oluşturulan bu zihniyete karşı kendine özgü bazı kavramlarla düşünce yapısını ve zihniyetini kurgulamaktadır. Özellikle Batı'nın oluşturduğu çağdaş medeniyet, birçok geri kalmış ülkenin sömürülmesine ve kendi değerlerinin benimsetilmesine neden olmuştur. Bu şekilde de Batı'nın diğer ülkelerdeki zihniyet ve değer algısı da bu misyon çerçevesinde değişikliğe uğramıştır. Bu durum o milletlerde hem yozlaşmayı hem de kendi kültür ve medeniyetlerine karşı yabancılaşmayı beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla çağdaş ve küreselleştirilen İngiliz-Yahudi ve dindışı Batı ve Avrupa Medeniyeti tasavvurunun kişilere dayattığı zihniyet ve düşünce yapılarının değişmesi; Duralı özelinde bir takım bireysel ve toplumsal sorgulamalar yapılmasına sebep olmuştur. Çünkü bir milletin belirleyicisi konumunda olan medeniyetin ve onun arka planında bulunan

zihniyetin etkisinin çözümlenmesi önem arz etmektedir. O nedenle Batı medeniyetinin sunduğu zihniyetin toplumlara nasıl sirayet ettiğini, nasıl anlaşıldığını ve nasıl ortaya çıktığını Teoman Duralı nezdinde görmeye ve sundukları çareleri anlamaya çalışacağız. Bundan sonraki bölümde Duralı'ya göre çağdaş İngiliz-Yahudi medeniyeti düşüncesine zihniyet bağlamında yer verilmektedir.

3. Teoman Duralı' da Batı Medeniyetleri Düşüncesi

Duralı, medeniyetlerin siyasi ve iktisadi yapılarının karmaşıklık seviyesini, bilgelikteki açıklama yeteneğini ve sanatlarındaki ustalığı; yüksek gelişmişlik seviyesine ulaşmış olanlarla ulaşmamış olanlar arasında ayırım yaparak analiz etmiştir. Ayrıca medeniyetlerin coğrafi konumuna göre değil; zihniyet temeline göre ayrıldığını şu cümlelerle teyit etmiştir: *“Tarihin önde gelen medeniyetlerin yer almış olduğu vâsî mekân Avrasya anakarasıdır. Afrika ile Amerika'nın tersine, Asya ile Avrupa, coğrafi bakımdan birbirinden ayrı iki kıta değildir. Birbirlerinden, sâdece sînelerinde teşekkül etmiş ve tarihe damgasını basmış medeniyetlerden türemiş beşerî ilişkiler yumağı ile zihniyetlerin derin farklılıklarından ötürü ayrılmışlardır.”* (Duralı, 2016:17)

Duralı'ya göre, Afrika ile Amerika, coğrafi olarak iki ayrı kıta olarak kabul edilmesine rağmen; Asya ile Avrupa'nın zihinlerinde meydana gelen derin farklılıklar nedeniyle birbirlerinden ayrılmışlardır. Dolayısıyla Duralı, oluşan bu coğrafi ayırımın temelinde zihniyet farklılıklarının olduğunu öne sürmektedir. Ayrıca o, Asya bölgesinde İlk Çağ Çin, Hint ve İslam öncesi İran medeniyeti; Avrupa bölgesinde Batı medeniyeti ve farklı olarak on bir medeniyet (Duralı, 2016:34) daha bulunduğunu ifade etmektedir. Duralı, burada bahsi geçen Batı medeniyetlerini “Orta Çağ Hristiyan medeniyeti (5.yy-16.yy.)”, “Yeni Çağ dindışı Avrupa medeniyeti (16.yy-18.yy.)”, “Çağdaş İngiliz-Yahudi medeniyeti (18.yy – günümüz)” (Duralı, 2016:16) şeklinde tasnif etmektedir. O, Batı medeniyetine dair yaptığı bu adlandırmayı ilk defa Türkiye’de gerçekleştirdiğini; bunun sebebinin de ona ilişkin açık bir fikrinin oluşmamasına bağlamaktadır. Bu düşüncelerini “Kâh Batı, kâh Avrupa... zaman zaman da çağdaş diyoruz. Bunlardan ‘Batı’, yön belirtir; ‘Avrupa’, coğrafyaya; ‘çağdaş’ ise tarihe ilişkin sözlerdir.” (Duralı, 2016:17) şeklinde devam ettirmektedir.

Avrasya kıtası, tarihin çeşitli dönemlerinde önde gelen medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Asya'nın doğusunda ve güneydoğusunda başlayan pirinç tarımı, Doğu medeniyetlerinin gelişiminde önemli bir rol oynamıştır. Bu gelişmelerle birlikte, Mezopotamya, Mısır, Doğu Akdeniz'deki Fenike, Filistin ve İsrail, Hristiyanlık ve İslam'ın yayılması, sonrasında ise Yeni

Çağ'da dindışı Batı Avrupa medeniyeti ortaya çıkmıştır. 1400'lerin sonlarında Hristiyan medeniyetinden türetilen ve 1600'lerin ikinci yarısından itibaren Hristiyan medeniyetine karşı çıkarak şekillenen Yeni Çağ dindışı Batı Avrupa medeniyeti, kendisinin gelecekteki devamını veya bir yapıyı tasarlamaktaydı (Yıldırım, 2021:8). Fakat bunun öncesinde Orta Çağ Avrupa medeniyeti, Katolikliğe dayanan yapısal özellikler taşımaktaydı. O dönemde ortaya çıkan siyasal ve toplumsal çalkantılar bir takım çatışmalara sebebiyet vermişti. Bu çatışmaların en şiddetlisi, ruhban sınıflar ile ruhban olmayan sınıflar arasında yaşanmıştı. 16. Yüzyılın başından itibaren ortaya çıkmaya başlayan Yeni Çağ dindışı Batı Avrupa medeniyeti, ruhbanlar ile ruhban olmayanlar arasındaki bu çatışmalara tepki olarak ortaya çıktığı bilinmektedir. Yeni Çağ dindışı Batı Avrupa medeniyeti, Hristiyan Orta Çağ medeniyetinin doğrudan devamı değildir. Ancak bu tepkilerine ve eleştirilerine karşın kendileri de aynı çıkar çatışmalarına girmişlerdir. Yeni Çağ dindışı Batı Avrupa'sında hükümdar ile asilzadeler, derebeyleri ve toprak sahipleri arasında çıkar çatışmaları yaşanmıştır. Bahsi geçen her iki medeniyet birbirini etkilemiştir; ancak Orta Çağ'dan Yeni Çağ'a olan etki, daha ziyade olumsuz olmuştur. Fransa dışında, Germen dillerini konuşan Yeni Çağ'ın Batı ve Orta Avrupa'sı, Latin dillerini kullanan Orta Çağ Roman Güney Avrupa'sının din merkezli değerler sistemini yıkmıştır. Onun yerine insan zihninin ürünü olan felsefi temellere dayalı bir yapı inşa etmiştir (Çelikel, 2021:48). Görüldüğü üzere her iki medeniyet arasında yaşanan çatışmalar Duralı nezdinde, dil, din ve ekonomi perspektifinde ele alınmış ve zihniyet temelinde incelenmiştir.

Duralı, bahsi geçen medeniyetlerin ve zihniyetlerinin perçinlediği olayın Yeniçağın başlangıcını oluşturduğunu ve Yeniçağın, ilahiyat arka planını terk edip 'dindışı medeniyet' düzlemine geçişi sürecinde, Alman ilahiyatçısı ve filozofu Martin Luther'in (1483 – 1546), Hristiyanlıkta 'ıslahat' hedefine yönelik şartları ilân ettiğini ve 1520 tarihinin en önemli sınır noktası olduğunu belirtmektedir. Sonunda on yedinci yüzyılın ikinci yarısında buharlı makinenin, Kuzey batı Avrupa'da özellikle de İngiltere'de kullanıma sokulmasıyla başlayan sanayiye dayalı üretimle birlikte İngiliz-Yahudi medeniyeti ve onun 'resmî ideoloji'si durumundaki Hür Sermayecilik ekonomi modelinin ortaya çıktığını ve bahsi geçen medeniyetin, İngiltere adasından kıta Avrupa'sına ayak basıp orada belirginleşmesiyle de 1789 Fransız İhtilâl'ini sonuçlandırdığını (Duralı, 2016:60) belirtmiştir. Duralı, Batı medeniyeti ve onun ideolojisi konumunda olan Batı zihniyetinin teşekkül ederken; din, ekonomi, sanayi, hür sermayecilik, Batılı yaşam tarzı, Batılılık, eğitim, toplumsal hareket vb. gibi unsurların rol aldığını düşünmektedir. O, yaşanılması hedeflenen hayat tarzının zihniyet temelinde oluşturulduğunu öne sürmektedir. Ayrıca Batı algısının oluşumunda

Descartes'in yanı sıra Fransız İhtilali'nin de etkisinin olduğunu ve bu etkinin de zihniyet bağlamında sosyal, siyasal, bilimsel ve ekonomik gelişmelere zemin hazırladığını (Duralı,2016:139) düşünmektedir.

Duralı'ya göre Yeniçağ dindışı Batı Avrupa medeniyetinin merkezinde yer alan kültür, Fransızlara aittir. Adı geçen medeniyetin felsefleşmesine öncülük eden öncelikle Fransız filozof ve bilim adamı Descartes'tir. Bu noktadan sonra Fransa, kültür öncülüğünü İngiltere'ye kaptırmıştır. Descartes'ten sonra ise, Fransa'dan artık, sistem kurucu filozof bilim adamı çıkmamıştır. Sonrasında Yeniçağ Avrupa'sında felsefe-bilimin öncülüğünü İngiltere ve Almanya'nın yürüttüğünü görüyoruz. Bununla birlikte bu ülkeler tarihte farklı gelenekler ve görenekler geliştirmişler ve çeşitli zihniyet düzlemlerine erişmişlerdir; bu da onları birbirlerinden önemli ölçüde ayırmıştır. Görünüşte aynı dini paylaşımlarına rağmen, bu iki toplumun düşüncelerine farklı şekillerde ve renklerde yansımıştır. Örneğin, Hristiyanlığın en önemli yortularından yalnızca Noel'in her iki toplum tarafından farklı bir şekilde idrak edilmesi bile ilgi çekici bir durumdur. Dinde ortaya çıkan bu farklılığı, her iki dilde de anlıyoruz (Duralı,2016:140). Neticede, aynı dini paylaşan; farklı dili konuşan, farklı iki değişik zihniyete sahip iki farklı toplumun zihniyet yapılarının farklılığının nedenini; onları öne çıkaran felsefi yaklaşımında ve düşüncelerinde aranması gerektiği anlaşılmaktadır.

17. yüzyıldan itibaren Batı Avrupa'da dinin kamu hayatının dışına çıkarılması ve onun yerine sadece felsefe-bilim temelli bir dünya tasavvuru düşüncesinin ortaya atılması Yeni Çağ dindışı Batı Avrupa medeniyetinin oluşmasını sağlamıştır. Çağdaş İngiliz-Yahudi medeniyetinde kiliselerin yerine ideolojiler ortaya atılmıştır. Avrupa'da ilk ideolojik eylem Fransız İhtilâlidir. Bu eylemin uygulatırıcısı İngilizlerdir ve Londra kültürünü toplumlara aşılarmışlardır. Avrupa'da burjuva sınıfını Yahudiler, tapınakçılar ve toprak zâdeganları oluşturmaktadır. Bunlar bir araya gelerek çıkar evliliği kurmuşlar ve bu evliliğe de İngiliz-Yahudi ittifakı (Duralı,2016:76) ismini vermişlerdir. Duralı, Batı medeniyetinin esas ideolojisini, karakterini belirleyen dünya tasavvurunun kendisinden olmayan tüm kültürleri yok sayan, onlardan üstün, bütün dünyaya hâkim olma isteği olan, kendi medeniyetini yaymaya çalışan sömürgeci, sermayeci, emperyalist, tüketim odaklı Farmasonların kurduğu ve benimsediği İngiliz-Yahudi medeniyeti olduğunu öne sürmektedir (Duralı,2016:138).

Duralı, İngiliz-Yahudi medeniyetini "farmasonluk" teşkilatına benzetir. Bu teşkilata bağlı olanlar arasında üstünlük, İngiliz ve Yahudilere aittir. Bu üstünlük hissinden sebep sömürgelerinde, sermayecilik düşüncelerini aşılarmışlardır (Duralı,2016:108). Farmasonluk, dostluk kisvesi altında

cezbedilen veya zorla alınan toplumların en yetenekli, akıllı, zeki ve seçkin bireylerini alarak onları zanaat, sanat, sanayi, ticaret, siyaset, eğitim ve silahlı kuvvetler gibi çeşitli alanlarda kullanmaktadır. Taktik ve stratejisiyle bu durum İngiliz-Yahudiliğin ana özelliğini oluşturur. Farmasonluk, içinde sakladığı değerlerle dışındaki çevrelere “ihraç ettiği” değerler arasında çelişkiler bulundurur. Kendi içinde muhafazakâr, maneviyatçı, dayanışmacı olmayı savunurken diğer toplumlara maddiyatı, eşitlikçiliği, ilericiyi, devrimciliği, şeffaflığı ve bireyselleşmeyi telkin ederler. Böylelikle kendisinden daha düşük gördüğü, sömürgeleştirmeye, küreselleştirmeye çalıştığı toplumların değerlerini ve zihniyetlerini o toplumlara benimseterek onların mücadele iradelerini ve dirençlerini kırmayı amaçlamışlardır (Duralı,2016:106).

Farmasonluk, İngiliz-Yahudi medeniyetinin küresel etki alanını oluşturan merkezi bir odak noktasıdır. Bununla, çeşitli alt, yan ve ilişkili dernekler, kurumlar ve örgütler aracılığıyla düzenlenen toplantılar ve etkinlikler yoluyla, resmi ve gayri resmi kurumlardan, askeri ve sivil yetkililerden, bireylerden ve kuruluşlardan, medya ve eğitim kurumlarından, devlet ve bağımsız teşkilatlardan dünya çapında doğrudan veya dolaylı olarak dünyanın dört bir köşesini denetleyebilmektedir. Bugün ise etkilerini ve denetimlerini çeşitli örgütler aracılığıyla; örneğin Birleşmiş Milletler, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü, Avrupa Birliği ve bunların alt kuruluşları, Uluslararası Af Örgütü, Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası gibi açıkça faaliyet gösteren kuruluşlar yoluyla gerçekleştirirler. Radyo, televizyon, sinema ve küresel bilgisayar ağları gibi iletişim araçları, uzayda yüzlerce mil uzaklıkta dolaşan casus uydular, büyük şehirlerin caddeleri, meydanları, toplu konut alanları ve alışveriş merkezlerine yerleştirilmiş kameralar ve radarlar aracılığıyla etkileşimde bulunur ve denetim sağlarlar (Duralı,2016:179).

Farmasonluk, İngilizler ile Yahudiler arasında bir köprü rolü üstlenerek İngiliz-Yahudi medeniyetinin küreselleşmesine ve sömürgecilik faaliyetlerinin artmasına neden olmuştur. Sömürgecilik, Avrupa'nın sömürgelerindeki ülkelerin yer üstü ve yer altı bütün zenginliklerini ücretsiz şekilde alarak kendi ülkelerindeki fabrikalarda işletip sattığı işlemlerin ismidir. Duralı, Batı medeniyetine mensup kişilerin ve toplulukların kendilerinden aşağı gördüğü kimselere veya onların yaşadığı ülkelere uyguladığı sömürgecilik işleminin yaygın hale gelmesiyle “İmperyalizm” (Duralı,2016:21) ortaya çıktığını belirtmektedir. Duralı'ya göre sermayeciliğe tepki olarak ortaya çıkan düşünce “*Milli Toplumculuk*”tur (Duralı, 2016:118). Bu hareketin temel gayesi kan bağı ve yurt bütünlüğüne bağlı bireylerin oluşturduğu bir devlet kurmaktır. Ayrıca ırkçılık ve evrimcilik de bu hareketin baş belirleyicisidir.

İngiliz-Yahudi medeniyeti denildiğinde Duralı düşüncesinde akla önce sermayeci ideoloji gelmektedir. İktisada ve sanayi etkinliğine dayalı bir dünya tasavvuru ideolojisini, İngilizler 18. yüzyılın sonlarına doğru “çağdaşlık” adını vererek ve sömürgeci, emperyalist girişimlerine temel bularak “Çağdaş küreselleştirilmiş İngiliz-Yahudi Medeniyeti”ne dönüştürmüştür. Bu dönüşümle yalnızca maddi çıkar emelinde olan bir düşünce zihniyeti ortaya çıkmıştır. Bu zihniyet, kendisini metafizik açıdan da ruh, din, ahlak, Tanrı gibi uhrevi konuların dışında tutarak kendilerine fikri ve zihni zemin açmıştır. Esasında özünü tanrısızlıkta aramışlardır. Duralı karşılaşabilecek bütün maddi ve nefsi; hatta toplumsal sorunlara bile dinle irtibatı kesilmiş ve bütünüyle sekülerleştirilmiş felsefe önderliğiyle bilim, fen ve ekonomiden çözüm beklenemeyeceğini düşünmektedir (Duralı,2016:25).

Çağdaş İngiliz-Yahudi medeniyetinin aradığı her şey dünya özelindedir. Onlar için mühim olan paradır. Çünkü bütün felsefi ve bilgi birikimini kâr üzerine konumlandırırlar. Bundan dolayı Yeni Çağ dindışı Batı Avrupa medeniyetinin zemininden “hürriyetçilik” ve Çağdaş küreselleştirilen İngiliz-Yahudi medeniyetinin alt ideolojisinden “Yeni Hürriyetçilik” fikri ortaya çıkmıştır. Yeni Hürriyetçilik ile sermayeciliğin kaynaşmasından İngiliz-Yahudi medeniyetinin temel ideolojisi olan “Hürriyetçi Sermayeci” vücuda gelmiştir. Bu sebeple Yeni Çağ ve sonrasında vücuda gelen ve onlara göre dünya görüşü olan maddeci-mekanikçi medeniyet, Çağdaş küreselleştirilen İngiliz-Yahudi medeniyetinde, “hür sermayecilik” savıyla her tarafı etkisi altına almış, tabiata zarar vererek doğanın yok olmasına neden olmuştur (Duralı,2016:60). Bu düşünce zamanla fert ve toplum üzerinde bir takım olumsuzluklar oluşturmuştur. Çünkü bu medeniyet iki asırlık tarihinde hayatın her alanında iktisatta, siyasette, toplumda, eğitimde, askerlikte hüküm sürmüştür. Dünyaya adalet yerine zulmü getirmiştir. Bunu yapanlar da Toplumculuğu, Komünizmi ve Ortakmülkçülüğü devam ettiren İngiliz-Yahudi medeniyetinin baş savunucularıdır (Duralı,2016:115).

Duralı, İslam’da var olan tek tanrılı vahiy dininin zihniyeti ile kavramlarını üzerine alan Yeni Çağ dindışı Batı Avrupa medeniyetinin dine (Hristiyanlık) sırt çevirdiğini ve kaynağını doğaüstü pınardan elde etmediğini öne sürmektedir. Ayrıca 16. yüzyılın sonlarından itibaren tarih sahnesine çıkan ilk ve tek medeniyetin bahsi geçen medeniyet olduğunu söylemektedir. Ona göre bu medeniyet, baştan aşağıya felsefileşmiş medeniyettir. Bunun yanında, felsefenin ana odağı olan metafiziği, özellikle On yedinci yüzyılın sonlarından itibaren, din temeline dayandırmayı reddetmiştir. Hayatın en üst değerleri olan akıl ile vicdân, bu medeniyette özerk birimler olarak kabul edilmiştir. Başka bir ifadeyle kendinden menkûl hakikatlar olarak görülmüşler; vahiy nevinden doğaötesi mercie uzanan bağları kesilmiştir (Duralı,2016:56).

17. yüzyıldan itibaren Yeni Çağ dindışı Batı Avrupa medeniyetinde; kendi inanç düzeninin geçmişini titizlikle saklayan İngiliz-Yahudiler, kendi dışlarındaki dini olaylara şiddetle saldırmış ve önce Fransız İhtilâl'inden itibaren Avrupa coğrafyasında ardından da diğer bölgelerde dini, gündemlerinden uzaklaştırmayı başarmışlardır. Karl Marks'ın ifade ettiği üzere “Din, kitlelerin afyonudur” sözünden hareketle kendi iktisadi-siyasi hırslarına engel olabilecek en büyük engeli (din) ortadan kaldırarak onun yerine siyasi-ekonomik üstünlüklerini pekiştirecek şekilde planlanmış ve kapalı devre; yani dogmacı tarzda işleyen genel felsefe bilim işleyişini; aklı ve ideolojiyi yerleştirmişlerdir. Din, toplum hayatının dışına itilmiş ve medeniyetin temel esası olmaktan çıkarılmıştır.

Duralı, Friedrich Nietzsche'nin, “Tanrı öldü” sözünün ideolojileştirilmiş Hristiyanlık'ın baş özelliği olduğunu, Ortaçağ Avrupa'sında dinin, ideolojileştirilmesine karşılık, Yeniçağda da, Fransız İhtilâl'inin verisi olan bu ideolojilerin Laikçilik–Pozitivcilik, Marksçı Ortakmülkçülük, Faşistlik ile Millî toplumculuk ve ona bağlı olarak askerlik (Duralı,2016:96) olduğunu belirtmektedir. Duralı, bahsi geçen medeniyetin temel dayanaklarını ve zihniyet arka planında yatan unsurların neler olduğunu şu şekilde açıklamaktadır: *Görünürde denize akan bir dev ırmak ve ona yönelmiş kollar var. Irmağın ana 'meca'sı, İmperyalizm, Siyonizm'dir. Irmağı besleyen başlıca 'kol'lar ise, Çağdaşçılık, Laikçilik ile Sömürücülük üçlüsüdür. Irmağın boşaldığı 'deniz'e gelince; o, Sermayeciliktir. Burada Çağdaşçılık ile Laikçiliğin felsefi 'astar'ını Pozitivizm teşkil etmektedir* (Duralı,2016:142). Duralı, kapitalist bir yapıya sahip oldukları ve insanları sömüren bir sistem içerisinde yer aldıkları için bu düşünceye karşı gelmiştir. Ayrıca bireyin bu sistem içinde etkisizleştirilerek değerli varlık olmasının önüne geçildiğini, insanın kültür ve medeniyet tasavvurundan bilimi ortaya çıkarmak için çalıştığı ruhani halinden insanı uzaklaştırarak maddiyata yönelttiğini düşünmektedir.

Duralı'ya göre, Yeni Çağ dindışı Batı Avrupa medeniyeti, insanın ilk olarak başvurması gereken en sağlam ve güvenilir müracaat yeri olarak aklı göstermiştir. Akıl, eşsiz ve tektir ve insanın tüm eylemlerini o belirler, insana özgü bir özelliktir. O halde insan, aklıdan dolayı kendisine yöneleceği ilk, en güvenilir, sağlam ve son müracaat yeri olarak yine kendisini ilan etmiş olmaktadır. Yani insanın insana tapması demek olan bu düşünce tarzı Duralı'ya göre “İnsancılık”tır. Ayrıca insanı beşerden ibaret sayan anlayışa da “İnsancılık” (Duralı, 2016:88) dendiğini belirtir. O halde insancı insan anlayışı, yaratık veya yaratılmış olmayan rastlantısal mekanik beşer anlayışıyla çatışır. Bu konuda birey, ya kendisine ya da tümünden insanlığa tapıyor. Yapılan bu ayrım farklı iki medeniyetin temel farkını göstermektedir. Yeni Çağ dindışı Batı Avrupa medeniyetinde akıl kavramı, tümünden insanlığa aittir.

Mantık-matematik-mekanizma ise aklın gösterdiği yoldur. Bundan sebep bu yolun doğruluğu kişilerin şahsi yorumuyla değişmez ve kesindir (Duralı, 2016:87).

Duralı, geçmişte benzerine rastlanılmadığı bu yeni dünya görüşünün ve düşünce yapısının bahsi geçen medeniyeti şekillendirdiğini ifade etmektedir. Bahsi geçen dünya tasavvuru düşüncesini tüm dünyada yerleştirip, iktisada ve sanayi etkinliğine dayalı bir dünya görüşü çerçevesinde sermayecilik ideolojisini devreye sokan İngiliz kültürünün, 1700'lü yılların sonlarına doğru modernliği (çağdaşlığı) başlattığını söylemektedir. İngiliz kültürü, Yeni Çağ dindışı Batı Avrupa medeniyetinden doğup gelişerek, 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra dünya çapında tanınan bir medeniyet haline gelmiştir. Dolayısıyla Yahudi temelli mali kaynaklara dayalı sermayecilik ideolojisini sömürgelerinden başlatarak yeryüzünün her tarafına yayılmacılık ve emperyalizm düşüncesiyle yayararak İngiliz girişimciliğinde doğan çağdaş medeniyete 'Küreselleştirilmiş İngiliz-Yahudi medeniyeti' denildiğini ve bugün dahi içerisinde yaşadığımız medeniyetin bu adı anılan medeniyet olduğunu (Duralı, 2016:24) öne sürmektedir.

Duralı'ya göre, İngiliz-Yahudi Medeniyeti zihniyetinde metafizik alan dışlanmıştır. İnsan, hem beşerî hem de metafizik bir boyuta sahip olması hasebiyle yaşadığı dünyada hem somut hem de zihinsel değerlerle ilişkilendirilir. Örneğin ahlak, iyilik, güzellik, vicdan, niyet gibi kavramların belirleyici olduğu bir alandır. Bu bağlamda ahlak, uygulanabilir yönüyle beşeri olduğu kadar, temelindeki anlam ve değerlendirme özelliğiyle metafiziktir. Ancak iyilik, güzellik gibi ahlaki kavramlar dünyada somut bir karşılığa sahip değildir, sadece zihinsel bir karşılığı vardır. Bu nedenle, sonuçları öngörülemeyen veya açık olmayan iyilik ve güzellik gibi metafizik kavramlar reddedilir veya anlamsız bulunur (Duralı, 2017:211).

İngiliz zihniyetinde duygu ve heyecanın titizlikle arkasına gizlendiği perde, akılcılıkla örtülmüştür. Bu yaklaşım, hayatın tüm yönlerinin akıl temelli düzenlenmesini ve medeni tavır için kaçınılmaz bir koşul olarak kabul edilmesini sağlamıştır. Özellikle İngiliz kültürü ve sonrasında Çağdaş İngiliz-Yahudi medeniyeti, akıl temelli düzenlemeyi kurumsallaştırmıştır. Bu kurumsallaştırmayı başaranlar arasında, Roger Bacon ve Ockham'lı William'dan (1285-1347) başlayarak Charles Robert Darwin (1809-1882), William James (1842-1910) ve Bertrand Russell'a (1872-1970) kadar uzanan bir filozoflar dizisi bulunmaktadır. Bu geleneğin önemli figürlerinden biri de İsrail kökenli Karl Heinrich Marx'tır. Öne çıkan isimler arasında Hobbes, Locke ve Hume üçlüsü yer almaktadır (Duralı, 2016:141-142).

Yeni Çağ dindışı Avrupa medeniyetinin, özellikle de onun uzantısı olan Çağdaş İngiliz-Yahudi medeniyetinin temel özelliği, şartları en temelden değiştirme arzusudur ve bu yeti onların rasyonel akılcı birey zihniyetine mahsustur. Durulı, akli önplana koyan Çağdaş İngiliz-Yahudi medeniyeti ve arka planda yer alan Emperyalizm zihniyetinin üç ana vatanının; Anayurt olarak İngiltere, yavru vatan olarak A.B.D. ve İslam dünyasının yüreğine hançermişçesine saplanmış siyonist İsrail (Durulı, 2016:159) olduğunu vurgulamaktadır. Dünya ve insanlık, değişen ölçülerde, bu üç ana ülke tarafından yönetilmekte ve kontrol edilmektedir. Her şey bu üç ülkeden ortaya çıkan değer yargıları ile zihniyetleri doğrultusunda ayarlanıp düzenlenmektedir. Bu medeniyetin uzun yıllardır insanlara din yayma hedefine ulaşmak için bu zihniyetlerini; önemli ülkelerin önemli okulları ve bunların mezunları aracılığı üzerinden akla durgunluk veren incelik ve kurnazlıkla reklamlar ve propagandalar yürütmüş ve arka planda adeta bu zihniyetleri yedirilmeye çalışılmış; neticesinde olağanüstü sonuçlar elde etmişlerdir. Konusu geçen medeniyete ve onunla ilişkili olan zihniyete karşı çıkmak düşüncesi bile bağışlanmaz bir günah sayılmıştır. Düzmece çağdaşlık kavramının arkasına saklanmış İngiliz-Yahudi ideolojisinin belirlediği yaşam tarzlarına uymadığınız veya karşı geldiğiniz takdirde hapse atılmanız bile, gerici, çağdışı, faşist gibi suçlamalarla dışlanır ve toplum içinde tecrit edilirsiniz. Zindanlarda çürütülmeseniz bile, beter edirsiniz. Yaşama dair davranış ve hareketlerine, temel düşüncelerine, hak ile hukuk tarzlarına ya da bunlardan birine aykırı düşüyorsanız, var olmamaya hüküm giyersiniz. Bu emirler doğrudan verilmez, ancak yoğun bir reklam ve propaganda bombardımanı şeklinde ifade edilirler. Yapılan bu reklam ve propagandalar sonucunda toplumun dinamik yapıları parçalanır, cinsiyet rolleri alt üst olur ve iletişim ağları yıkılır ve o toplumun direnme gücü minimum seviyelere düşer. Artık piyade saldırılarına bile ihtiyaç kalmamıştır, zira karşı cephele top ateşleriyle kolayca düşürülebilir hale gelmiştir. Sonuç olarak, insanlık ve dünya, İngiliz-Yahudi emperyalist medeniyetinin dikensiz bir gül bahçesine dönüştürülmüştür. Bu şekilde de çağdaş küreselleştirilen İngiliz-Yahudi medeniyetinin etkisi altındaki toplumlar ve bu toplumları oluşturan bireyler, kültürel kimliklerini kaybederek kişiliksiz kitleler haline gelmektedirler. Yaşanan bu kişiliksizleşme felaketiyle birlikte, gelir ve yaşam standartlarındaki dengesizlikler de başka bir trajediyi peşinden getirmektedir (Durulı, 2016:175-176).

İngiliz-Yahudi medeniyetinin “kimliksizleştirme ve kişisizleştirme” zihniyetinin benzerini Osmanlı Devleti ve Cumhuriyet Türkiye’sinde görmek mümkündür. İngiltere’den dini yayanlar, Osmanlı İmparatorluğu’nun batı ve güney Anadolu, Kuzey Afrika, Lübnan ve Filistin sahillerine ayak

basmışlar, Anadolu ve Kafkasya'nın içlerine keşif gezileri düzenlemişlerdir. Bu keşif gezilerinin temel amacı, özellikle Protestan misyonerlik faaliyetlerini yürütmekle görevli okulların nerede ve hangi koşullarda açılabileceği konusunda bilgi toplamaktı. Bu emellerini gerçekleştirmek üzere özellikle Rum ve Ermeni kökenli bazı Hristiyan çocuklar, A.B.D. ve İngiltere'ye, zamanla Fransa ve Rusya'ya da götürülerek eğitilmiştir. İstanbul'dan Anadolu'nun en ücra köşelerine kadar uzanan geniş bir coğrafyada, misyonerlik amacına yönelik tam donanımlı eğitimcilerle donatılmış okullar hızla faaliyete geçmiştir. Buralarda öncelikle Rum, Ermeni, Nasturi, Süryani ve Kaldani gibi yerli Hristiyan çocuklar ile gençlere Protestan İngiliz-Amerikan fikirleri aşılanmıştır. Bu okullardan yetişen nesil, ebeveynlerinin inançlarına karşı gelmenin yanı sıra milliyetçi ve ayrılıkçı eylemlere de katılmıştır. Sonuç olarak hedefe ulaşılmış ve İngiliz-Yahudi medeniyeti ve emperyalizminin baş düşmanı olan İslam dünyası ile onun taşıyıcısı ve koruyucusu Osmanlı İmparatorluğu, parçalanmış veya parçalanacak hale getirilmiştir. Artık iş, ölümcül darbenin ne zaman vurulacağına dair belirsizliklerin olduğu bir noktaya getirilmiştir. Bu darbe sadece bedene değil, daha da önemlisi, ruha yönelik olmalıydı. Bir canlının maruz kaldığı darbe, ruhunu da sarsar. Ancak sarsılan ruh yeniden yapılandırılabilir. Ölüm ise, bir kimliğin dağılmasıdır (Duralı, 2016:161).

Tarihte öne çıkmış toplumların veya devletlerin yüce idealleri yıkılırsa, kimlikleri de parçalanır. Bu durumun en sağlam ve kesin çözümü, eğitim ve öğretim sisteminin temelden değiştirilmesidir. Bahis konusu hedefe yönelik olarak İngiliz ve Yahudi merkezler, Osmanlı topraklarının her yerinde Protestan misyonerlik esaslı okullar kurarken, aynı zamanda 19. yüzyılın başlarından itibaren, Osmanlı Devleti'nin seçkin askeri ve sivil kadrolarını yetiştirmekle görevli olan Mülkiye, Tıbbiye, Harbiye ve Mekteb-i Sultani gibi kurumlara yerli Yahudi çevreler tarafından kurulan ve liderliği yapılan Farmasonluk marifetiyle İslam karşıtlığı, Pozitivizm ve Milliyetçilik gibi fikirleri yerleştirmiştir. Söz konusu fikir ve düşüncelerle yetişenler, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı Türklüğünün kaderini belirleyebilecek konumlara yükselmiştir. Zamanla, bu kişilerin yönetimi altında Türklük, tarihi mirasıyla birlikte "İslam kızıl elması" olarak bilinen ideallerinden vazgeçmek zorunda kalmıştır. Böylece, basit bir bedensel müdahaleden daha etkili bir çözüm yoluna başvurulmuştur: Kimlik ve kişilik, bozularak ve değiştirilerek etkisiz hale getirilmiştir (Duralı, 2016:162).

Duralı'ya göre dil, bir toplumun ortak duygu ve düşüncelerinin en açık ve özlü ifadesidir. Bir toplumun ortak duygu ve düşünceleri bozmak istenildiğinde, ya anadilin işlevlerinin etkisiz hale getirilmesi ya da ortadan kaldırılması gerekir. Böylece genel inanç duygusu, yaşam tarzı ve düşünce

sistemi bir iki nesil içinde kaybolup gidecektir. Dilin yok olması demek, kendine özgü bir düşüncenin, bir zihniyetin de ortadan kalkması (Duralı, 2013:24) demektir. Felsefleşmiş bir kültür veya medeniyet içinde bulunan bir toplum, olağanüstü değişimlerin ve bilinmezliklerin pençesinde sıkışıp kaldığında, kavramlar arasındaki net sınırlar kaybolur ve anlamlar birbirine karışır. Bu durumda, insanların temel ihtiyaçlarının yanı sıra kültürel gelişmeleri ifade eden iletişim de zayıflar veya bozulur. İletişim zayıfladığında, toplum krize girer (Duralı, 2016:23-24).

Duralı, Fransız İhtilâl'inin bir ürünü, Müslümanlık karşıtı olan "Pozitivcilik" kavramının 1840'lı yıllardan itibaren ülkemize geldiğini, benzer şekilde Prusya Almanya'sından 1890'larda eğitimci sıfatıyla getirilen subaylar eliyle "kavmî milliyetçilik" kavramının Harbiye aracılığıyla ülkemize sokulduğunu belirtmiştir. Kavmî Milliyetçilik, Kuzey batı Avrupa'da Germen dillerini konuşan toplumlar ile İsrail kavminin kendilerine ait tarihi, coğrafi, iktisadi ile milli şartlarının verisidir. Kavmî Milliyetçiliğin ideolojileştirilmiş iki ucu Milli Toplumculuk ve Siyonizm'dir (Duralı, 2016:165) Ona göre kavmî milliyetçilik bir yana, 'kavimlilik' mefhumu bile, tarihî millî zihniyetimizin sisli puslu en ücra köşelerinde yer almazken, 1910'lara gelindiğinde şiddetli ve hiddetli bir şekilde beden ile nefisleri baştan aşağıya kadar kapladığını öne sürmüştür. Bunun örneğini görmek için yalnızca *Jön Türk* ile *İttihât-Terakkî* nesli ile haleflerinin diline bakmanın yeterli olacağını düşünmektedir. Kan, toprak, demir gibi aşiret hayatının kalıntılarından sayılan ve Millî toplumculuğa da mâl olmuş sözcüklerin yukarda bahsi geçen neslin diline pelesenk olduğundan (Duralı, 2017:347) söz etmektedir.

Duralı, Fransız İhtilâl'i'nin ideolojisiyle benimsediği Laikliği; Cumhuriyet Türkiye'si'nin İngiliz-Yahudi medeniyetinin etkisi ve baskısıyla çağdaşçılık (modernizm) anlayışıyla birlikte Türklüğü İslamsızlaştırma çabalarını ön plana çıkardığını (Duralı, 2016:98) belirtmektedir. Türkçenin İslamsızlaştırılması süreci, yazı devrimi ile başlatılmış, çağlar boyunca titizlikle işlenmiş, estetik değerler ve zengin tasarımlarla dolu olan yerleşik sözlerin, ifadelerin ve terimlerin, içeriksiz, sahte veya uydurma olanlarla değiştirilmesiyle doğasından sapmış bir dilin 'üretimi' ile sonuçlandı. Nihai hedef, Türkçenin tamamen tasfiye edilip İngiliz-Yahudi medeniyetinin temel iletişim aracı olan İngilizceye yerini bırakmasıdır (Duralı, 2016:23).

Bugün dünyayı ve insanlığı saran büyük sorunların çözümü için gerekli olan yeni bir medeniyet biçiminin oluşturulması, zihinsel ve maddî açıdan mümkün müdür? Duralı, Batı medeniyetlerine alternatif oluşturabilecek yeni bir medeniyet biçimini ortaya çıkarmanın zihnî ve maddî zeminini; vahye ve tebliğ dayalı İslam'ın esaslarından esinlenmiş maneviyatçı ve

bütün insanlığı kapsayan toplumcu, paylaşımcı, dayanışmacı âdil düzende (Duralı, 2016:189) aramaktadır. Çünkü bahsi geçen ideoloji ve emperyalist odaklı medeniyet, İslam'ı kendine tek rakip ve tehlike olarak görmüştür. Tebliğ ile ideoloji birbirine zıttır. Ona göre, ideolojinin İslamîleştirilmemesi; İslam'ın da ideolojileştirilmemesi gerekir (Duralı, 2016:187). İslam aynı zamanda başkaldırma hareketidir. Çağımızın küreselleştirilmiş İngiliz-Yahudi medeniyetinin en fazla korkup kaçtığı olay “başkaldıran insan” profilidir. Haksızlığa, zulme, adaletsizliğe, görevi kötüye kullanmaya, tabiata zarar vermeye, sömürüye, sömürgecilığe, emperyalizme, ırkçılığa ve kavimciliğe başkaldırmadır. Batı medeniyetinin İslam düşmanlığının sebep-i hikmeti budur (Duralı, 2016:190). Duralı, klasik haliyle çökmüş İslam medeniyetinin yeniden inşasının gerektiği ve bu sürecin gerçekleşmesi için tek belirleyici medeniyet olan İngiliz-Yahudi medeniyetinin şablonuna uygun bir şekilde; İslam medeniyetinin klasik zengin bilgi birikiminden faydalanılarak yapılabileceğini düşünmektedir (Duralı, 2016:22). İslam medeniyetinin en önemli amacı, yaratılış gayesini bilen, kendi ektiğini biçen, bunları kendisi gibi olanlarla paylaşan güvenilir, emekçi, hayırlı ödev insanının yetişmesini sağlamaktır. Bu medeniyette üstünlük takvadadır ve her insan Allah'ın kuludur, kimse aşırılığa kaçmaz, herkes vasat yoldan gider. Aşırı uç olan sefihlik ve sefilliğe fırsat verilmez (Duralı, 2016:185) Duralı, insanlığı sefillik ve sefihlikten kurtaracak olan kadroların, ancak eğitim-öğretim yoluyla kurulabileceğini söyler. Bu kurtarıcı zihinsel mücadele sürecinin başını çekmeye en yetkin kişilerin ise, İslam dünyasında Batı Avrupa medeniyetinin işleyişini ve zihniyetini en yakından deneyimlemiş olan, aynı zamanda Müslümanlığa yeniden dönme çabası içinde olan bazı Türk düşünürler ve araştırmacılar (Duralı, 2016:189) olmasını arzu etmektedir.

Sonuç

Bu çalışma ile Duralı'nın Batı medeniyetine ilişkin düşüncelerini ortaya koymaya çalıştık. Çalışmadan hareketle medeniyet çalışmalarıyla bilinen düşünürün kendine özgü bir düşünce şekli ve yaklaşım tarzı olduğu sonucuna varabiliriz. Onun medeniyet düşüncesinde üzerinde durduğu ve dikkat çektiği konu, Batı medeniyet sisteminin ardındaki zihniyet yapısı olduğu sonuca varılabilir. Ona Batı medeniyeti, hâkim zihniyet ve yaşam tarzını ifade ettiği söylenebilir.

Duralı'nın Batı algısı, küresel özelliklere sahip Batı medeniyetleri camiasının farklı dönemlerde farklı şekilde karşımıza çıkıyor olmasıdır. Var olan medeniyetler birdenbire oluşmamış; arka zeminde planlamalar yapılarak çağdaş, küresel hale getirilmiştir. Dinden kültürel yapıya, kültürel yapıdan hukuka, eğitime, örgütlenmeye, teşkilatlanmaya, devletleşmeye ve oradan

da dünyaya doğrudan veya dolaylı olarak etki etmiş ve düşünce sistem ve zihniyetlerini belirginleştirmişlerdir. Sonuç olarak bazı kavram ve isimler adı altında zihniyetlerini başka devletlere benimsetmişler ve farklı unsurları barındıran felsefi sistemlerini temellendirmişlerdir.

Duralı'nın zihniyet meselesini; coğrafya, din, dil, kültür, kimlik, insan, hayat, yaşam tarzı gibi birçok kavram perspektifinde analiz ettiği görülmektedir. Bu sonuca göre Batı medeniyetinin zihniyet bağlamında birçok sosyal, kültürel, toplumsal, siyasal ve ekonomik gibi kurum ve kuruluşları kitleleri etkilediği ve bunları belli bir değişim ve dönüşüm içerisine de sürükleyerek kendi ideolojisini benimsettiği sonucuna ulaşılmıştır. Bunu yaparken de bu zihniyetin beslendiği, üretildiği ve düzenlendiği ülkelerin İngiltere, A.B.D ve İsrail olduğu, faaliyet alanlarının başında da bilim ve eğitim geldiği görülmüştür. Yapılan bu faaliyetler, Batı medeniyetinin zihinsel yapılanmasını açıkça gözler önüne sermektedir.

Duralı, Batı medeniyetinin zihniyet temelinde oluşturduğu zarardan her daim yakınmıştır. Çünkü, bu medeniyet; zihniyet temelinde hüküm sürdükleri topraklarda o bölgenin toplumlarını, dil, din, kültür, ahlak, değer, ekonomi, eğitim gibi konularda kişiliksizleştirmiş ve aynı zamanda kimiksizleştirmiştir. Sömürdüğü ve hüküm sürdüğü toplum ve milletlerin zihinsel dünyalarını, kendi emelleri doğrultusunda etkisi altına alarak yeniden şekillendirmiştir. Toplumların zihinsel dünyalarını o kadar etkilemişlerdir ki; kişilerin günlük konuşmalarından kıyafet tercihlerine, estetik anlayışlarından bilime kadar birçok unsuru Batı normlarına göre yeniden yapılandırmıştır. Farklı olarak o toplulukları tekipleştirerek insanı beşer seviyesine indirmiştir. Ayrıca farklılıklara yer verilmemiş, din, değer ve maneviyat reddedilmiş, insanlar yalnızlaştırılarak tüketime sevk edilmiş ve sömürgeci, emperyalizm, siyonist zihniyeti ortaya çıkarılmıştır.

Duralı'nın küreselleştirilen, emperyalist, sömürgeci, bozguncu, çıkarıcı Batı medeniyetine ve zihniyetine karşı başkaldırdığı görülmektedir. Bu misyonunu bahsi geçen medeniyetin bütün emellerini açığa çıkarıp korkusuzca eleştirerek o medeniyete karşı alternatif medeniyet sisteminin temellerini attığı gözükmektedir.

Duralı, Batı medeniyetine karşı yeni bir medeniyet modelinin olabileceğini; öncelikle yeni ve özgün bir felsefe-bilim sisteminin oluşturulması gerektiğini, ardından temeline Klasik Türk-İslam medeniyetinin dayanaklarının konulmasını savunmuştur. Savunduğu modeli icra edeceklerin evrensel ahlak düzenine sahip "İnsan-şümul Toplumcu-Paylaşımçı-Dayanımcı" Türk bilginleri olmasını arzu etmektedir.

Yapılan hareket, takınılan tutum, edinilen belirli fikir ve düşüncelerin arka planında bir hedef, bir ideoloji bir zihniyet yattığı ve oluşan bu zihniyetin ne kadar tahrip edici olduğu tartışmasız bir gerçektir. Duralı da bu noktaya dikkat çekerek bir iddiada bulunmuştur: *“Yeniçağ dindışı Batı Avrupa ile küreselleştirilen Çağdaş İngiliz-Yahudi medeniyetlerinin ortaya çıkardığı bozuk dünya görüşü ve zihniyet; tarih boyunca ilk defa, dünyayı şirinden, doğayı saflığından ve insanı masumiyetinden tamamen yoksun hale getirmiştir.”* (Duralı, 2016:178).

Kaynakça

- Aydın, M. *Bilgi Sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitabevi, 2004.
- Baykara, T. *Osmanlılarda Medeniyet Kavramı ve On dokuzuncu Yüzyıla Dair Araştırmalar*. İzmir: Akademi Kitabevi Yayınları, 1992.
- Bouthoul, Gaston. *Zihniyetler: Kişi ve Toplum Açısından Zihniyet Yapılarına Dair Psiko-Sosyal Bir İnceleme*. çev: S. Evrim. İstanbul: Varlık Yayınları, 1975.
- Çelikel, M. N. "Türkiye'deki Tartışmalar Bağlamında Teoman Duralı'nın Medeniyet Anlayışının Yeri" Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne, 2021.
- Duralı, Ş. Teoman. *Çağdaş Küresel Medeniyet Anlamı-Gelişimi-Konumu*. İstanbul: Dergâh Yay, 2016.
- Duralı, Ş. Teoman. *Kutadgubilig Türkçenin Felsefe-Bilim Sözlüğü*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2013.
- Duralı, Ş. Teoman. *Sorun Nedir? Felsefe Bilimin Düşünce Biçimi*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2017.
- Erkal, Mustafa. *Sosyal Meselelerimiz ve Sosyal Değişme*. Ankara: Mayaş Yayınları, 1984.
- Eröz, M. *İktisat Sosyolojisine Başlangıç*. İstanbul: Ötüken Yayıncılık, 2014.
- Gökalp, Z. *Türkçülüğün Esasları*. İstanbul: Meb Yayınları, 1990.
- Güngör, Erol. *Türk Kültürü ve Milliyetçilik*. İstanbul: Ötüken Yayınları, 1995.
- Kafesoğlu, İ. *Türk Milli Kültürü*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1989.
- Küçük, H. *Mukayeseli İslam ve Batı Felsefesinde Sistematik Problemler*. İstanbul: Fatih Yayınevi, 1974.
- Ülgener, S. F. *Zihniyet Aydınlar ve İzem'ler- Denemeler ve Araştırmalar*. İstanbul: Mayaş Yayınları, 1983.
- Üregen, Abdülkerim. "Medeniyet Kavramı Etrafında Yeni Tartışmalar: 'Medeniyetler Çatışması mı?'" *Istanbul Journal of Sociological Studies* 25 (Eylül 2011), 39-57. Erişim 2 Ocak 2024.
- Yıldırım, Zeynep. "Şaban Teoman Duralı'nın Medeniyet Tasavvuru." Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, 2021.